

Anamneze

Slujitori ai Bisericii în evocări și portrete

Spandugino

Cuprins

PARTEA I. File de jurnal despre Bartolomeu Anania	9
Rămas-bun, Înaltpreasfințite!	11
Amintirile unui peregrin	17
Un cuvânt de neuitat	23
Bartolomeu Anania și Sihăstria	38
Bartolomeu Anania la Iași	42
Bartolomeu Anania și Văratecul	46
Bartolomeu Anania și Mănăstirea Neamț	53
Bartolomeu Anania și Agapia	59
Bartolomeu Anania și Bucureștii	63
Bartolomeu Anania și Clujul	68
PARTEA A II-A. Chipuri ale vetrelor monahale	79
Duhovnicul cel bun – Părintele Paisie Olaru	81
Avva Cleopa Ilie, o făclie a Raiului	99
Arhimandritul Sofian Boghiu, misionarul din „pustiul Capitalei”	126
Vlădica Macarie Drăgoi	137
Arhiepiscopul Eugen Laiu așteptând Învierea	145
Roman Stanciu Ialomiteanul, fost episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor	150

Arhimandritul Benedict Ghiuș, o flacăra a „Rugului Aprins”	166
Monahul din inima cetății	175
Arhimandritul medic Irineu Cheorbeja	179
Arhimandritul Victorin Oanele, vrednică și pilduitoare viețuire monahală	185
Frânturi din tradiția Mănăstirii Neamțului	194
Pe margini de prăpastie	198
Protosinghelul Tit Moldovan, un duhovnic mărturisitor ...	204
Nazaria, stareța Văratecului	213
Maica Benedicta, sfetnică și prietenă a Mitropolitului Bartolomeu	218
ANEXĂ. Dedicățiile Mitropolitului Bartolomeu	223

Rămas-bun, Înaltpreasfințite!

„Moartea nu trebuie să ne înspăimânte. Este ca un somn, ca o trecere, ca o punte care ne duce dintr-o existență într-o altă existență. De la moarte la viață. Din efemer către Veșnicie.” Așa spunea Mitropolitul Bartolomeu Anania într-o predică, atunci când puterile i se îpuținau și se pregătea cu seninătate pentru lunga călătorie...

L-am prețuit mult pe arhimandritul Bartolomeu Anania, strălucit cărturar, monah luptător și demn. În anii '80 ai veacului al XX-lea, l-am întâlnit de mai multe ori și am purtat o vreme corespondență. Într-o seară de la începutul lui februarie 1989, a venit la Mănăstirea Neamț și a săvârșit călugăria mea. A vorbit atunci cu patos și profunzime, amintindu-și că, la aceeași sărbătoare a Întâmpinării Domnului – cu aproape o jumătate de veac în urmă –, devenise și el monah la Mănăstirea Antim din centrul Bucureștilor, unde era stareț Episcopul Eugeniu Laiu Suceveanul. După călugărie, a mai rămas la Mănăstirea Neamț câteva zile. În fiecare seară ne întâlneam la cină și mi-a lăsat o vie impresie prin realism, prin observațiile fine și printr-o demnitate cvasi-princiară. Mi-a făcut atunci, cum s-a mai întâmplat de

câteva ori, mărturisiri tulburătoare. Avea acea recunoștință față de oameni feluriți, care se manifesta prin cuvinte, pomeniri, anamneze. Istorisiri vecine cu poveștile, dar adevărate, despre retrageri sihăstrești în Munții Vâlcei, cu mergeri prin nămeți pe urmele fiarelor, cu urmăriri și umilințe, renunțări și lipsuri, lupte cu neprietenii, detractorii și tortionarii.

Fereastra dinspre Codrii de Argint

Rar se întâmplă ca un om să fi cunoscut o sumedenie de monahi, cărturari, condeieri, personalități din varii domenii. Începuse de timpuriu să scrie versuri și proză, să asculte muzică simfonică, să-i viziteze acasă pe unii scriitori, de la care a învățat ca un novice, conștiincios și neuitător. De Anton Holban, fostul lui profesor de seminar, a amintit de mai multe ori și m-a întrebat odată de familia acestuia din Fălticeni, care supraviețuia încă (era vorba despre doamna Steliana Lovinescu, soția scriitorului și filosofului Vasile Lala Lovinescu).

L-am vizitat de câteva ori și la Văratec, unde locuia în câteva încăperi din fosta reședință a Episcopului Partenie Ciopron, pe care-l cunoscuse în tinerețe. În chilia de la etaj, cu balconul deschis spre Codrii de Argint, cercetați odinioară de Eminescu, călător altădată spre aceeași binecuvântată de Dumnezeu mănăstire, lucra ceasuri multe la o masă ticsită cu ediții ale Sfintei Scripturi, tomuri și dicționare.

Era o bucurie să-l ascuți vorbind, fie în cadrul slujbelor, fie în convorbiri particulare. În perioada aceea nu avea acces la

emisiunile Televiziunii Române (strict cenzurate); în schimb, avusese câteva apariții editoriale, cartea *Rotonda plopilor aprinși* cunoscând atunci o largă apreciere, alături – dar diferită ca stil – de cele ale părinților Cleopa și Ioanichie. Celor doi din urmă le-a publicat primele cărți la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, intervenind personal în favoarea lor și înfruntând părerile nu tocmai binevoitoare ale contemporanilor.

La începutul anului 1990, l-am întâlnit în București. M-a primit în locuința din apropierea Sălii Palatului, amenajată cu un minunat bun-gust, un colț de frumusețe și discreție într-un oraș nu tocmai primitiv. Arhimandritul Bartolomeu, călător prin lumea largă, ostenitor mulți ani la Antim și la Patriarhia Română, își legase inima de ținutul Neamțului, dar păstra în București sălașul în care petrecea mai ales iarna, când își punea în ordine manuscrisele și bătea la porțile editurilor.

Altă dată, l-am revăzut într-o clădire din vecinătatea Ambasadei Vaticanului, unde erau reuniți părinții Dumitru Stăniloae, Sofian Boghiu, Grigore Băbuș, Constantin Galeriu și alții. Cuvântul său ferm era ascultat, iar în timp ce vorbea, o liniște ceremonială inunda încăperea.

La schimbarea vremurilor, i s-a cerut părerea; unii îl doreau în primele rânduri, chiar în fruntea Bisericii. A făcut declarații care au supărat diverse medii și a uitat pe moment că statutul său de monah nu-i oferea totală libertate. Și-a adus – atunci și altă dată – aminte de cuvintele Mitropolitului Tit Simedrea, care, în tinerețe, l-a observat la o cină unde erau prezente multe persoane importante. După replici și discuții, mitropolitul i-a spus

la sfârșit: „Anii au trecut, iată, ai început să strălucești. Fii atent, ferește-te de strălucire, că vei avea mulți dușmani!” Într-adevăr, dușmanii nu au întârziat să apară. Polemist aspru și sincer, arhimandritul Bartolomeu a avut curaj, poate prea mult câteodată. Când furtuna s-a liniștit, și-a cerut iertare, i-a trecut de mai multe ori pragul bunului Patriarh Teoctist, cu care fusese împreună ucenic la școala Patriarhului Justinian.

Bartolomeu Anania a rămas în continuare un iubitor de Cuvânt și cuvinte, petrecând vremea scriind, adeseori însingurat, alteori iubitor de întâlnire. În Moldova, considerată local sufletului său, era frecvent prezent la hramurile mănăstirilor Neamț, Agapia, Văratec (cu lungi și roditoare popasuri de liniște, rugăciune și creație), Sihăstria, Secu, Cetățuia și altele. Născut sub „Cerurile Oltului”, și-a găsit un colț de Rai în Munții Neamțului, călătorind pe poteci de munte și îngenunchind sub epitrahilul avvei Paisie, pe care îl considera un ales al Domnului. Prin dumbrăvile Sihăstriei l-a însoțit și pe Părintele Cleopa, în care a descoperit suflet de copil și bună-tate îngerească. Monahii Moldovei, cu felul lor specific de a fi, cu omenescul și duhovnicescul vieții lor, au rămas aproape de inima autorului ce scria iscusit.

Când a fost chemat la slujirea arhierescă, vestea l-a găsit la Mănăstirea Văratec, unde diortosea și tâlcuia Scripturile. A lăsat truda de „pălmaș al Duhului Sfânt” neisprăvită și a venit la București, la Palatul Patriarhal, el, bătrânul oștean chemat sub drapel. Cunoștea bine locurile din vremea uceniciei sub aripa protectoare a Patriarhului Justinian și, mai târziu, ca director al Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Slujirea arhierescă a fost drumul cu spini și bucurii pe care Arhiepiscopul și Mitropolitul Bartolomeu Anania l-a parcurs în ultimii optsprezece ani ai vieții. Și această perioadă a însemnat pentru Înaltpreasfinția Sa un timp de mari împliniri. În mod cu totul personal, înclin să cred că misiunea sa din vremea în care a slujit Biserica în calitate de arhimandrit rămâne, de fapt, cea mai strălucitoare și mai rodnică a vieții lui, oferită celorlalți. Frumusețea cuvintelor, greu de egalat, a fost darul pe care arhimandritul și, mai târziu, arhiepiscopul Bartolomeu l-a oferit, ca prinos al sufletului, Bisericii.

Monahul temerar, solitar, sincer și demn a fost dublat de condeierul inspirat, care a auzit cuvinte negrăite și a gustat frumuseți celeste, daruri de care nu s-au împărtășit prea mulți pământenii. Cu aceste bucurii și împliniri, Mitropolitul Bartolomeu Anania s-a dus către netrecătoarea Împărăție, marea sa bucurie. În lumina în care dreptii „ca luminătorii strălucesc”, bătrânul înțelept și-a pregătit din vreme un loc, departe de lucruri și stări efemere.

Din „Cerurile Oltului”, poposind pe Cheile Oltețului, stabilit apoi pe malurile Dâmboviței, obligat să-și plece capul în temnițele comuniste, trimis în misiune departe de țară, dincolo de ocean, revenit pe cheiul Dâmboviței, călătorind pe urmele sihaștrilor în Munții Neamțului, și-a încheiat călătoria aproape de apa Someșului, în inima Transilvaniei. Peregrin prin cele mai frumoase locuri ale lumii, s-a dus în cele din urmă către ceruri, purtat de îngerii frescelor brâncovenești, despre care

a scris măiestrit în scoliile sale. Amintirea lui rămâne luminoasă, așa cum au perceput-o mulțimile prietenilor, cunoscuților și neprietenilor săi.

Drum bun, Înaltpreașfințite! Să treceți cu bine puntea de care aminteți, către lumina cea neînserată. Și, după cum spuneți, pentru alte cuvinte este prea devreme sau poate prea târziu.

Amintirile unui pelerin¹

După ce Mitropolitul Bartolomeu Anania s-a mutat la veșnicele lăcașuri, au fost exprimate diverse păreri, cea mai mare parte dintre ele luminoase, venite atât dinspre lumea intelectuală, cât și dinspre mass-media, care a acordat spații ample momentului și personalității marelui ierarh. În această perioadă de pomenire și aducere aminte, Mitropolitul Bartolomeu s-a aflat în rugăciunile Bisericii și ale multor persoane care l-au cunoscut, l-au citit ori i-au ascultat cuvintele de învățătură.

Biografia Mitropolitului Bartolomeu Anania este arhicunoscută atât la noi, cât și în diferite medii creștine din lume. Privită cu admirație, dar și cu patimă omenească, viața sa a suscit interesul multor persoane care nu aveau neapărat legături profunde cu Biserica. Ochiul înțelept al unora a văzut ca într-o lumină chipul marelui ierarh, așezându-i, după cum merită, un nimb al recunoștinței și neuitării, diferit de cel al sfințeniei – și totuși vecin cu acesta. Dar și ochiul întunecat a privit în același ton viața și strădaniile celui care și-a recunoscut, de multe ori public, lipsurile.

---

¹ La sorocul de patruzeci de zile.

Mi-am adus aminte că, la împlinirea vârstei de 80 de ani, ziariștii prezenți la conferința de presă de la sediul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului i-au adresat sărbătoritului diverse întrebări, unele delicate, legate de tinerețe și de adevărate sau închipuite derapaje, întâmplate atunci sau mai târziu în viața lui. Am auzit, cu acel prilej, cuvinte rostite din înțelepciunea unui om și a unui monah: „Sunt interesat doar de imaginea pe care o am înaintea lui Dumnezeu și de ceea ce trebuie să fac în viitor pentru refacerea ei. Nu sunt interesat de imaginea pe care mi-o construiesc oamenii și o oferă – cu suficientă siguranță – altora”.

Mi-am amintit atunci și de mărturisirea pe care Mitropolitul Bartolomeu Anania mi-a făcut-o cu mulți ani în urmă și care ilustrează această grijă pentru refacerea sau îmbunătățirea imaginii dinaintea lui Dumnezeu. Este vorba despre solicitarea Patriarhului Justinian Marina de a scoate din mormântul aflat în pridvorul bisericii cernicane osemintele minunatului Episcop Calinic al Râmnicului și Noului Severin, a cărui sfințenie fusese recunoscută de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la jumătatea veacului al XX-lea. Patriarhul se gândise la doi monahi care aveau cunoștințe generale de medicină și urmau să așeze în racla de argint, în ordine cuvenită, osemintele sfântului ierarh.

După propria mărturisire, primul impuls la aflarea poruncii patriarhale a fost refuzul categoric: „Sunt om păcătos și nu pot atinge osemintele unui sfânt; trebuie să delegați pe altcineva”. Patriarhul n-a acceptat varianta prezentată de ucenicul său apropiat. Toți suntem păcătoși, oameni fiind, dar putem apela,

prin Taina Spovedaniei, la iertarea milostivă a lui Dumnezeu, Care așteaptă cu iubire fără de margini întoarcerea celor care au greșit. În cele din urmă, arhidiaconul (de atunci) Bartolomeu Anania a făcut ascultare, ca un monah ce era. A trecut pe la duhovnic cu inima înfrântă și apoi, împreună cu protosinghelul Roman Stanciu (mai târziu Episcopul-vicar Roman Ialomițeanul), s-a apropiat de osemintele trăitorului autentic întru Hristos, așezându-le cu multă smerenie în racla de argint, înainte de canonizarea oficială din anul 1955.

Deși era pragmatic, cu proiecte care aveau corespondent direct în realitate, Bartolomeu Anania avea un dor după Dumnezeu, căutând în ceasurile de răgaz rugăciunea și liniștea (isihia). Mărturisirea, de altfel, apărându-l pe Arghezi de detractorii săi, că și poetul lucra mult „sub aripa îngerului”. Tot un fel de rugăciune erau, de fapt, și ceasurile de creație a imnelor religioase și a inspiratelor pagini apologetice, omiletice și eclesiale, în sensul larg al cuvântului, cum au fost neuitatele *File de acatist...*

Închinat „marelui avvă dulce Calinic părinte”:

Bucură-te, piatră scumpă lămurită din nisip,
Bucură-te, depășirea îngerescului tău chip,
Bucură-te, far de veghe la-ntuneric cuvios, [...]
Bucură-te, cel ce vremea o socoți după predanii,
Bucură-te, orologiu-ascuns în boabe de metanii,
Bucură-te, cel ce-n rugă colinzi raiul ca pe nori,
Bucură-te, că tot cerul cu genunchii îl măsoară, [...]
Bucură-te, clopotarul rugăciunii de sub șoapte,
Bucură-te, psalm de noapte,

Bucură-te, sfânt în fapte și-n cuvinte, [...]

Bucură-te, buciumașul Duhului printre călugări, [...]

Bucură-te, snop de soare adunat dintr-un mormânt...

Închinat Sfântului Mucenic Ioan Valahul:

Bucură-te, grâu de jertfă copt în lanuri de Scriptură

Bucură-te, că din tine Domnul și-a făcut prescură

Bucură-te, fir de nufăr înflorit peste miasmă

Bucură-te că te soarbe sufletul ca pe-o aghiasmă...

În decursul unui sfert de veac, am slujit de câteva ori alături de arhimandritul și apoi de arhiereul Bartolomeu. Avea o concentrare cu totul specială în timpul Sfintei Liturghii. Nu vorbea deloc, semn că, în acel timp înălțător, gusta din bucuriile cerești, „cu numele lui Iisus purtat pe strune”, adăpându-se din „apa lină cu izvoarele-n văzduh”. Îndată după 1990, la un hram al Mănăstirii Sihăstria, la sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, Mitropolitul Daniel al Moldovei și Bucovinei l-a poftit să predice. S-a scuzat, spunând că nu este pregătit. După Liturghie, și-a argumentat refuzul, spunând că niciodată nu predică fără o pregătire serioasă. „Cum, dumneavoastră, care aveți o asemenea experiență și ați scris cărți, aveți nevoie de pregătire?” a întrebat înaltul ierarh. „Da, întotdeauna îmi fixează în minte câteva idei și meditez în liniște la subiectul viitoarei predici.” Predica și participarea sa la Sfânta Liturghie ori la slujbele de priveghere erau, de fapt, rugăciuni sau căi de întâlnire cu Mântuitorul Hristos.